

ОГЛЯДОВІ СТАТТІ

Стаття та будь-який пов'язаний з нею опублікований матеріал поширюється за ліцензією Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).
The article and any related published material are licensed under the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0).

УДК 821.161.2+821.353.1]-1.09

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2026.39.16>

Людмила ГРИЦИК, д-р філол. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0002-4802-7937

e-mail: grytsyk@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

П. ТИЧИНА. "ДАВИД ГУРАМІШВІЛІ ЧИТАЄ ГРИГОРІЮ СКОВОРОДИ «ВИТЯЗЯ В ТИГРОВІЙ ШКУРІ»": ЗОВНІШНІ ТА ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО КОНТЕКСТУ

В основі праці – поема-симфонія "Сковорода" П. Тичини і поезія Д. Гурамішвілі "Давид Гурамішвілі читає Григорію Сковороді «Витязя в тигровій шкурі»". Однак заявлена тема матеріалу неминує вимагала прочитання й іншого, що так чи інакше пов'язаний із творчістю як П. Тичини, так і Д. Гурамішвілі та Ш. Руставелі, автора згаданого "Витязя...". Не можна сказати, що твір П. Тичини "Сковорода" залишився не поміченим критикою. Йому приділена належна увага в історико-літературних працях, серед яких безцінною є "Сонцекларнетні карби" А. Погрібного. Однак деякі моменти, пов'язані з іменами грузинських авторів, випали з поля зору дослідників або пояснювалися традиційно дружбою народів.

Перечитуючи симфонію "Сковорода", ми намагалися з'ясувати питання, пов'язані з наявністю в ній того, що стосувалося заявленого Д. Гурамішвілі, власне, до цього спонукала і назва одного із творів П. Тичини у назві статті. Інше завдання, яке виникло при прочитанні поеми, – дати відповідь на зроблений П. Тичиною вибір: Давид Гурамішвілі читає Григорію Сковороді "Витязя...". Отже, якщо контакт Д. Гурамішвілі і Г. Сковороди, хай навіть уявний, виходячи із часу, в який жили і творили автори, прийнятний, вибір Руставелєвого "Витязя..." потребував осмислення в контексті тих уроків Майстра, зовнішніх і внутрішніх чинників, які проявилися у "Давитіані", а також того, чому Д. Гурамішвілі, високо оцінюючи свого великого попередника, відходить від традиційного шаїри "Витязя..." до гурамулі, буквально "вірша, створеного Д. Гурамішвілі".

Не менш важливим при прочитанні "Сковороди" і "Давитіані" виявилися питання, пов'язані зі структурою творів: у ній, структурі, багато спільного і в послідовності викладеного матеріалу, і в неможливості будь-яких перестановок окремих частин / творів, і в незаперечній можливості вилучення окремих частин як цілком самодостатніх творів. Це особливо помітно у "Сковороді".

Нарешті, чи не вперше в поле зору потрапила рання лірика П. Тичини, особливо панахідні вірші, які мають чимало типологічно схожих моментів із ліричними віршами Д. Гурамішвілі.

Зверненням до Ш. Руставелі П. Тичина ще раз підкреслив, що для нього це одна із найяскравіших постатей у грузинській літературі. Він міг знати про нього уже тоді із виступу М. Гулака, О. Навроцького, О. Лотоцького. Відтак, при опрацюванні матеріалу з'явилася потреба звернутися до картвелологічних інтересів П. Тичини.

Прочитання "Сковороди" і наступного, написаного 1937 року "Давид Гурамішвілі читає Григорію Сковороді «Витязя в тигровій шкурі»", дає підстави стверджувати, що творчість П. Тичини відіграла виключно важливу роль у розвитку грузинсько-українських літературних контактів, стимулювала діяльність у сфері перекладу (у першу чергу це робота М. Бажана, високо оцінена самим П. Тичиною); у сфері літературно-критичної діяльності; активізації інших чинників, що сприяли розвитку картвелології в Україні.

Ключові слова: П. Тичина, "Сковорода", Гурамішвілі, "Давитіані", Руставелі, контактні, типологічні підходи.

Вступ

Перечитую Павла Тичину і знову (вкотре) зупиняюся на "лебединій", за словами А. Погрібного, пісні поета і водночас книзі його життя (Погрібний, 2011). Повертаюся до незакінченого твору – адже у ньому огром матеріалу. В архіві П. Тичини – десятки тек, зміст яких охоплює різні часові періоди і постаті. Серед карток, що свідчать про "грандіозну масштабність задуму", звертаю увагу на теку "Сковорода і Гурамішвілі", намагаючись виявити спричиненість інтересу до грузинського поета, інтересу "суто мистецького", "причин і спонук", що привертати увагу українського письменника до Грузії. П. Тичина, спостерігав О. Гончар, "складом характеру, своєю внутрішньою суттю, був найближче до генія Сковороди" (Погрібний, 2011, с. 40), "зрідненою" з "непростою" особистістю, як і його час (Погрібний, 2011, с. 38). Пам'ятаємо, поема-симфонія "Сковорода" (Тичина, 1985), задумана десь 1918 року, так і залишилась не закінчена автором. Не менш важливою є й спроба простежити (задля глибшого проникнення у визначену назвою роботи тему), як, по яких лінійках поеми "узгоджується" П. Тичиною матеріал, безпосередньо пов'язаний із життям Г. Сковороди та Д. Гурамішвілі, із

тим "дороговказним", що містили картки. (Треба сказати, що цей матеріал (теки "Сковорода і Гурамішвілі") дослідники згадували, але найчастіше в дусі інших, "вражених" ідеологічною фальшю" (Погрібний, 2011, с. 36) творів. "... Особливий інтерес, – писала "Літературна Україна", – викликає уривок із драми "Сковорода" П. Тичини. Тут поет вперше розробляє тему дружби українського та грузинського народів у період поселення грузинів на Україні у XVIII ст.").

Серед найпомітніших художніх творів ХХ ст., в яких змальовано образ Сковороди, – підкреслює Л. Ушкалов, – поема-симфонія П. Тичини "Сковорода" (Ушкалов, 2014). Звертаючи увагу на розмаїття матеріалу, непросту структуру твору, Л. Махновець зауважував: "За способом викладу і за матеріалом значна кількість писань Сковороди є науково-літературним конгломератом" (Шаблійовський, 1967, с. 111). На незвичайну широту жанрово-стильового діапазону, багатство і "сміливість" художніх прийомів, стильових елементів, різних методів, що вносили у поему й інше, нове, реальне і фантастичне, вказує і Л. Новиченко. "Від кларнетів і самодзвонних арф, – пише автор, – він (П. Тичина – Л.Г.) уперто

пробивався до об'ємної багатозвучної поліфонії" (Новиченко, 1979, с. 107); рецепція сквородинівських ідей та образів, спостерігає Л. Ушкалов, "набуває ще більшого розмаху". Скворода часів роботи П. Тичини над поемою ... поступово перетворюється на справжній символ нашої культури (Ушкалов, 2014, с. 796). Як, до речі, й поет Д. Гурамішвілі грузинської. Вона у П. Тичини, пише А. Погрібний, "підпорядкована загальній концепції твору" (Погрібний, 2011, с. 35), зумовлена і часом, і його "світоглядними випробуваннями". Він, Скворода, "повернув" П. Тичину до Д. Гурамішвілі, хоч, пам'ятаємо, про грузинського майстра П. Тичина буде говорити пізніше, 1937 року, під час Руставелівського пленуму СП у Тбілісі, і назве Д. Гурамішвілі "другим (після Руставелі – Л.Г.) великим поетом Грузії" (Тичина, 1986, с. 151). Отже, повернув чим? Спробуємо прочитати обох великих у контексті епохи, типологічно схожими моментами у вирішенні проблем надскладного часу, поглядом на людину? Продумано змонтованою структурою "Давитіані", що дуже нагадує "Сквороду"?

Спробуємо поміркувати, повернувши перечитуваний матеріал у площину компаративістики, застосовуючи різні підходи, як контактні, "внутрішньоконтактні", так і типологічні, хоч і той, і інший "проблематичні" (Д. Дюришин). Д. Дюришин не випадково наголошує, "при аналізі сучасного літературного процесу поряд із об'єктивно провідним порівняльно-типологічним принципом варто постійно пам'ятати про дослідження контактної сфери у її діалектичній єдності з типологічною" (Дюришин, 1979, с. 196). При цьому автор зауважує, що "теоретичне значення результатів порівняльного вивчення залежить не тільки від можливостей дослідника, а й багато коли від застосування одного із двох розглянутих аспектів дослідження" (Дюришин, 1979, с. 101). У зв'язку із цим автор уточнює: "окрім двох вищеназваних підходів, що протистоять один одному, контактного і типологічного, ми вводимо два допоміжних – контактнотипологічний і типологічно-контактний, залежно від того, який із двох основних є вихідним для дослідника" (Дюришин, 1979, с. 197). Це те, що помічаємо при перечитуванні А. Погрібним симфонії "Скворода" і поезії "Давид Гурамішвілі читає Григорію Сквороді «Витязя...»". Він назвав Сквороду "зрідненою" з ним, П. Тичиною, особистістю: "у Сквороді П. Тичина бачив самого себе", "ним себе оцінював" (Погрібний, 2011, с. 40). А стосовно поезії "Давид Гурамішвілі читає Григорію Сквороді «Витязя...»" – уявної зустрічі Д. Гурамішвілі та Г. Сквороди – все частіше натрапляємо на висновки: "такі люди обов'язково мали зустрітися, як зустрічаються коренями сусідні велетні могутнього лісу" (Коротич, 1968). Хоч, ближче до істини, мабуть, був М. Бажан: "вони могли зустрітись; адже мандрівний філософ жив і блукав по тих краях, де жив блукач-поет. Вони могли зустрітись так, як змалював це Павло Тичина, зобразивши Гурамішвілі носієм і оповісником тієї традиції волелюбства, яка втілювалась у знаменитому закличці Руставелі: "Звільні невільників!" (Бажан, 1968, с. 101).

Результати

Реальні та уявні зустрічі (у тому числі й із Д. Гурамішвілі), численні варіанти симфонії (цілий том!), так само, як і картки (теки) із робочого кабінета П. Тичини – усе це підпорядковане прагненню "узгіднити матеріал із

"дорогоцінним" (Погрібний, 2011, с. 40). Можливість реальної зустрічі Г. Сквороди і Д. Гурамішвілі автор відтворює у драмі "Кінець феодала"¹:

Так ви Давид Гурамішвілі?

Чудесно. Це ж – Грицько Скворода, громадянин усього світу, старчик.

Знайомтесь. Х-ха! Поет грузинський, князь, покривджених заступник ще й поміщик, – і мандрівний селянський наш філософ.

Цей "іконостасний негласний союз" (Шевчук, 2004, с. 135) із самого початку проявив чимало типологічно схожого, спричиненого фактором часу, пошуками нових можливостей у передачі духовного стану літератури, сприйняття природи, відкритістю специфічної образності, формальних елементів, наближенням до читача, "вписаність твору в живе життя". "Бароко, – підкреслює Д. Чижевський, – вбачає завдання мистецтва не в пробудженні спокійного естетичного чи релігійного почуття, а в бажанні бентежити, збуджувати, зворушувати" (Чижевський, 2005, с. 120). Естетична система бароко українського та грузинського, маючи чимало подібного в ідеалах, мотивах, темах, поетичній практиці, як явище "соціумно-світоглядне і психологічне", мала й свої особливості. Д. Гурамішвілі, – відзначає Л. Григолашвілі, – "дотримується строгої послідовності у використанні алегоричного методу" (Григолашвілі, 1992, с. 87). Основні мотиви його творів виходять із Біблії. При тому досить потужним залишається особистісне начало, у тому числі й у розробці традиційних тем (батьківщини, народу в "Лихолітті Грузії"). Спостереження вченого підводять до думки, що саме особистісне начало, прагнення "вести діалог зі своїм народом", поетичне "Я" Д. Гурамішвілі спонукали до "значної реформи" у версифікаційній системі (Григолашвілі, 1992, с. 86). Д. Гурамішвілі, автор "Давитіані", відходить від традиційного у той час руставелівського високого і низького шаїрі, по суті утверджуючи новий, багатий із погляду ритміки і рими вірш (Григолашвілі, 1992, с. 88) гурамулі. Образна система Біблії не перешкоджає входженню у твір нової / іншої лексики і фразеології: "Мислительна система Д. Гурамішвілі цілком релігійна" (Григолашвілі, 1992, с. 86). Для Д. Гурамішвілі, як і Г. Сквороди, "Вся Біблія є вузол і вузлів ланцюг" (Скворода, 1973). У творах Д. Гурамішвілі, – підсумовує Л. Григолашвілі, – проглядаються риси, які в цілому можна віднести до стилю бароко. І далі, повертаючись до барокової епохи, висновує: "у світогляді Д. Гурамішвілі та Г. Сквороди чітко виділяються схожі аспекти ... У їхній творчості духовні теми виступають не як окремі мотиви, а складають єдине ціле" (Григолашвілі, 1992, с. 89). На подібні спостереження натрапляємо й у Н. Левченко, яка, перечитуючи Г. Сквороду, підсумовує, що біблійна герменевтика "настільки сильно вплинула на художню систему тогочасної літератури, що навіть виходила за межі власних релігійних жанрів" (Левченко, 2018, с. 109). Під впливом біблійних книг Д. Гурамішвілі формує "власну літературну практику". Спостерігаючи за нею, І. Амірханшвілі підсумовує: саме життя стає основою творчості поета. "Реальність, – міркує дослідник, – впливає на митця, дає поштовх і стає підґрунтям творчості, гумор та іронія допомагають уникати душевної руїни" (Амірханшвілі, 2010, с. 410). А ще – мудре слово Руставелі, що поширювалося на грузин, де б вони не поселялися. І в Україні теж. О. Мушкудіані,

¹ С. Тельнюк, упорядник 12-томного видання творів П. Тичини, подає фрагменти із "Кінця феодала" як драми і додає, що повністю розділ вперше надруковано у виданні "Сквороди" 1971 року. Фрагмент із драми "Кінець феодала" вперше був оприлюднений у "Літературній Україні" під заголовком "Скворода" у 1933 р. (П. Тичина. Зібрання творів у 12 т., Т. 4. С. 570).

посилаючись на листи М. Ковалинського, пише, що про грузинів, які жили в Україні (Києві, Чернігові, Харкові, Переяславі, Кременчуку), добре знав Г. Сковорода. В Україні в часи Г. Сковороди перебувало багато згодом добре відомих діячів грузинської літератури (Бесікі, М. Бараташвілі та ін.) (Мушкудіані, 1986, с. 37). То вже пізніше, повернувшись до "Витязя ...", прагнучи розкрити секрети його популярності, П. Тичина, з-поміж інших чинників, назвав "вогненне звучання слова", моральність, правду: "все мислення Руставелі було, – стверджує П. Тичина, – посюстороннім, із життям пов'язане живим" (Тичина, 1986, с. 107). Аналізуючи "Давитіані" (Гурамшвілі, 1992) та ліричні вірші Д. Гурамшвілі, дослідники звертають особливу увагу на структуру збірки – чотири поеми "Давитіані" та ліричні твори – і роблять висновок, що "всі частини збірки тісно пов'язані в одну глибоку композиційну цілісність" (Амірханшвілі, 2010, с. 400). І далі: "Давитіані" неначе не зібрання окремих творів, а розгорнутий замисел, вкладений в одну канву". Спостереження Л. Григолашвілі над структурою "Давитіані" повертають нас до Тичининою симфонії "Сковорода" (до таких висновків схиляються і Р. Сірадзе, і С. Цаїкашвілі). Автори зауважують, що у "Давитіані" неможливо поміняти місцями, наприклад, "Лихоліття Грузії" і "Веселу весну", оскільки це призведе до розпаду внутрішньої логіки художнього мислення автора (Григолашвілі, 1992, с. 85). Думка дослідника знову повертає нас до Тичининою твору: висновки, що стосуються структури обох, – перегукуються, так само, як і релігійні мотиви, образи, дидактизм, автобіографічність, поєднання особистого і національного тощо. Апеляція до Руставелі не випадкова. У публікації в "Літературній Україні" 23 вересня 1966 року П. Тичина писав: "для Руставелі аж надто мало вже однієї Грузії". Першим про поему, – писав П. Тичина, – "в Україні XVIII століття заговорив грузинський поет Давид Гурамшвілі" (Тичина, 1973, с. 108).

Як видно з публікації, П. Тичина був добре обізнаний із перекладами Кирило-Методіївців М. Гулака та О. Навроцького. Виголошена ще 1884 року в Тифліському "Гуртку" лекція М. Гулака викликала великий інтерес і була одразу перекладена російською. Видрукована на сторінках "Сборника племен і местностей Кавказа", вона дійшла до України у відгуках періодичних видань. Як свідчать матеріали архіву, П. Тичина на початку 30-х рр. цікавився біографією Гурамшвілі, глибоко знайомився з його творами, про що свідчить і виконаний ним переклад "Зубівки". Чим більше входив автор у тему "Сковорода – Гурамшвілі", тим частіше з'являлися висновки на кшталт: "Ще не розробили як слід питання про вплив Сковороди на Гурамшвілі, грузинського поета ..." (які спонукали до пошуків та опрацювання нових матеріалів (Д. Косарика, П. Панча), а також самого "Витязя в тигровій шкурі" Руставелі). Дуже на часі був "Короткий нарис грузинської літератури" Г. Наморадзе, видрукований у "Червоному шляхові", виступи А. Паніва про літературне життя Грузії і, звичайно, заснована 1923 року в Тбілісі філія "Плугу". А в 20-х до перекладу "Витязя ..." звернувся М. Бажан. В осмисленні й рецепції Тичиною "Витязя ..." помітну роль відіграв перекладач Г. Наморадзе, який, живучи в Харкові, остаточно схилюв П. Тичину до грузинського слова. "Павло Тичина, – писав Д. Косарик, – вивчив грузинську мову. Йому в цьому допомагав Наморадзе" (Косарик, 1968, с. 120), перекладач, один із ініціаторів укладання грузинсько-українського словника, людина, закохана в Ш. Руставелі. Автори "Додатків" до поеми-симфонії, посилаючись на текст, припускають, що П. Тичина мав намір зробити Д. Гурамшвілі одним із

героїв поеми, маючи на увазі князя Херехевлідзе (Тичина, 1973). Роки перебування Д. Гурамшвілі в Україні позначилися не лише на тематиці творів, але й жанровому розмаїтті. "Мені здається, – мислив М. Бажан, – що в світовій поезії XVIII сторіччя патріотичною спрямованістю, благородством вираження туги за батьківщиною нема нічого рівного Давидовому плачу про те, що він, бранець на чужині, не міг там узріти лик і образ своєї коханої (батьківщини) (Бажан, 1968, с. 101). Продовжуючи традиції "Витязя ...", Гурамшвілі постає в ліричних поезіях як майстер форми, творення образів (напр., у трагічному епосі "Лихоліття Грузії" – Л.Г.), музики вірша (у "Пастухові Кацвії" – Л.Г.), "по-брейгелівськи лапідарно, кількома рисами і яскравими плямами, – спостерігає перекладач, – малює Гурамшвілі героїв своєї «Веселої весни»" (Бажан, 1968, с. 101).

Явищем абсолютно новим в історії українсько-грузинських літературних взаємин стали поезії Гурамшвілі, написані на мотиви українських народних пісень, які відбивав автор "Давитіані": "Зубівка" – на мотив пісні "Козак душа правдивая"; "Пісня" – на мотив пісні "Полетіла зозуленька та й через дубину" тощо.

Доля – змінна, як хвилина,
Як доби мінливий біг, –
То погода, то негода,
То жара, то морок ліг,
То посухою все палить,
То гноїть до злив ряних,
Нині дасть, відніме взавтра –
Як я їй повірить міг.

(пер. М. Бажана)

Своєрідною музикою і сприйняттям світу вражають релігійні поезії Д. Гурамшвілі, типологічно схожі з панатидними співами П. Тичини.

Благословен еси, Господи,
Світе святим!
Нас научи заповіданням
Вічним Твоїм.

(П. Тичина)

Перебування в Україні залишило свій слід у творчості Д. Гурамшвілі, його "Давитіані", і в українській літературі. Спостереження над "Сковородою" дозволяють простежити шляхи входження слова Гурамшвілі в українську літературу. Епоха, в яку творили обидва автори, вносила багато спільного, спричиненого не стільки психологічним складом творчості, скільки умовами, в яких жили і творили Г. Сковорода і Д. Гурамшвілі.

По тому, наскільки глибоко вникнув П. Тичина у творчість Д. Гурамшвілі (це видно із його теки), він переймався "Витязем у тигровій шкурі" Руставелі, уроки, традиції якого не викликали сумнівів:

В Руставелі яр заліза? – дай же тої ярі!
Був у Біблії я довго, як у темній хмарі.
"Вепхіс Ткаосані" чую – сам горю в розгарі.
Відчинив свої я двері – ме гаваге карі!

(Давид Гурамшвілі читає Григорію
Сковороді "Витязя в тигровій шкурі")

По тому, як активно проникає творчість Д. Гурамшвілі й Руставелі в українську літературу, окремі елементи твору грузинського поета в ідейно-художню структуру твору, позначаються на процесі складання симфонії "Сковорода" як єдиної цілісної книги (як "Давитіані") у Гурамшвілі.

Дискусія і висновки

Наближення П. Тичини до творчості Д. Гурамшвілі і, через роботу над "Давитіані" до Руставелі, стимулювало його інтерес до грузинської літератури. Це засвідчує не

лише перекладацька діяльність, публіцистичні виступи в Україні та Грузії. П. Тичина став ініціатором пошуків мого Д. Гурамішвілі в Україні. Він, спогадував Д. Косарик, "перший з-поміж українських поетів створив образ Давида Гурамішвілі у своїй драматичній поемі "Кінець феодала" (Косарик, 1941, с. 20). "Сковорода" П. Тичини стимулював українсько-грузинські взаємини (Наморадзе, 1961, с. 233). Як свідчить бібліографічний покажчик О. Синиченка (Синиченко, 1968, с. 420), з кінця 20-х років набагато активніше з'являлися переклади (твори М. Дгебуадзе-Пуларії, М. Джавахішвілі, К. Лоркіпанідзе та ін.). 1933 року "Червоний шлях" почав друкувати розділи з "Витязя в тигровій шкурі" Руставелі, з'являлися й перші літературознавчі картвелологічні студії, у тому числі й в еміграційній українській періодиці (Є. Маланюка, В. Пачовського та ін., пізніше – І. Луценка, Г. Наморадзе). Опублікований у "Літературній газеті" 7 листопада 1933 року фрагмент із "Сковороди" знайшов своє відлуння в грузинській періодиці.

Цей матеріал українсько-грузинських взаємин, "стимульований зовнішніми і внутрішніми чинниками" важливий у комплексному вивченні літератури.

Джерела фінансування. Фінансування забезпечено Київським національним університетом імені Тараса Шевченка.

Список використаних джерел

- Бажан, М. (1968). Поет, воїн, хлібороб. У *Райдужними мостами. Українсько-грузинські літературні зв'язки*. Дніпро.
- Григолашвілі, Л. (1992). Д. Гурамішвілі і русско-українська культура. У *Грузинская и русская средневековые литературы*. Издательство ТГУ.
- Дюришин, Д. (1979). *Теория сравнительного изучения литературы*. Прогресс.
- Шабліовський, Є. С. (Ред.). (1967). *Історія української літератури* (У 8 т. Т. 2). Наукова думка.
- Коротич, В. (1968). Він бачив душею. У *Райдужними мостами. Українсько-грузинські літературні зв'язки*. Дніпро.
- Косарик, Д. (1941). Літературні зв'язки України і Грузії. *Радянська література*, 3.
- Косарик, Д. (1968). Дорогами Гурамішвілі. У *Райдужними мостами. Українсько-грузинські літературні зв'язки*. Дніпро.
- Левченко, Н. (2018). *Біблійна герменевтика в давній українській літературі*. Майдан.
- Мушкудіані, О. (1986). З історії українсько-грузинських літературних взаємин XIX – початку XX ст. Наукова думка.
- Наморадзе, Г. (1961). Чуття єдиної родини. Про зв'язки П. Тичини з Грузією. У *Павло Тичина. Радянський письменник*.
- Новиченко, Л. (1979). *Поетія і революція. Книга про Павла Тичину*. Дніпро.
- Погрібний, А. (2011). Сонцекларнетні карби віку. У *П. Тичина. Вибрані твори у 2 т.* (Т. 1). Українська енциклопедія ім. М. Бажана.
- Синиченко, О. (1968). Грузинська література на Україні у повоєнні роки (1945–1967). У *Райдужними мостами. Українсько-грузинські літературні зв'язки*. Дніпро.
- Сковорода, Г. С. (1973). *Повне зібрання творів у 2 т.* (Т. 1). Наукова думка.
- Тичина, П. (1973). В нових поетах ти живеш. У *З минулого в майбутнє. Статті, спогади, нотатки*. Дніпро.
- Тичина П. (1985). Симфонія "Сковорода". У *Зібрання творів* (У 12 т. Т. 4, Додатки). Наукова думка.
- Тичина, П. (1986). У пісні, в славі, в помислах живе. У *Зібрання творів у 12 т.* (Т. 8, Кн. 1). Наукова думка.

Liudmyla HRYTSYK, DSc (Philol.), Prof.

ORCID ID: 0000-0002-4802-7937

e-mail: grytsky@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

P. TYCHYNA. "DAVID GURAMISHVILI READS TO HRYHORII SKOVORODA THE KNIGHT IN THE PANTHER'S SKIN": EXTERNAL AND INTERNAL FACTORS IN THE FORMATION OF THE UKRAINIAN-GEORGIAN LITERARY CONTEXT

The work focuses on Pavlo Tychyna's symphonic poem "Skovoroda" and David Guramishvili's poem "David Guramishvili Reads Hryhorii Skovoroda's 'The Knight in the Panther's Skin'." Exploring this topic necessitated reading additional works related to the creations of P. Tychyna, D. Guramishvili, and Rustaveli, the author of "The Knight in the Panther's Skin." It cannot be said that P. Tychyna's "Skovoroda" has gone unnoticed by critics; it has received considerable attention in historical and literary studies, particularly in A. Pogribny's invaluable work "Sun-Clarinet

Ушкалов, Л. (2014). Григорій Савич Сковорода. У *Історія української літератури: Т. 8. Давня література*. Наукова думка.

Чижевський, Д. (2005). *Порівняльна історія слов'янських літератур*. Академія.

Шевчук, В. (2004). *Муза Роксоланська. Раннє бароко. Українська література XVI–XVIII століть*. Кн. перша. Либідь.

Гурамішвілі, Д. [Гурамішвілі, Д.] (1992). *დავითიანი*. თბილისი: გამომცემლობა „საქართველო“.

ჰამირხანაშვილი, ი. [Амірханашвілі, И.] (2010). *დავით გურამიშვილის ესთეტიკა. У XVI–XVIII საუკუნეების ქართული ლიტერატურა აღმოსავლური და დასავლური...* (გვ. 403–412). თბილისი: გამომცემლობა „უნევერსალი“.

References

- Amirxanashvili, I. (2010). The aesthetics of David Guramishvili. In *Georgian literature of the 16th–18th centuries at the crossroads of Eastern and Western literary processes* (pp. 403–412). Universali [in Georgian].
- Bazhan, M. (1968). Poet, warrior, peasant. In *Rainbow bridges: Ukrainian-Georgian literary connections*. Dnipro [in Ukrainian].
- Chyzhevskiy, D. (2005). *Comparative history of Slavic literatures*. Akademia [in Ukrainian].
- Duryshyn, D. (1979). *Theory of comparative literature studies*. Progress [in Russian].
- Grigolashvili, L. (1992). D. Guramishvili and Russian-Ukrainian culture. In *Georgian and Russian medieval literatures*. Tbilisi State University Press [in Russian].
- Guramishvili, D. (1992). *Davidiani*. Sakartvelo Publishing [in Georgian].
- Shabliovskiy, E. S. (Ed.). (1967). *History of Ukrainian Literature* (In 8 vols. Vol. 2). Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Korotych, V. (1968). He perceived with his soul. In *Rainbow bridges: Ukrainian-Georgian literary connections*. Dnipro [in Ukrainian].
- Kosaryk, D. (1941). Literary ties between Ukraine and Georgia. *Soviet Literature*, 3 [in Ukrainian].
- Kosaryk, D. (1968). Along the paths of Guramishvili. In *Rainbow bridges: Ukrainian-Georgian literary connections*. Dnipro [in Ukrainian].
- Levchenko, N. (2018). *Biblical hermeneutics in early Ukrainian literature*. Mайдан [in Ukrainian].
- Mushkudiani, O. (1986). From the history of Ukrainian-Georgian literary relations in the 19th – early 20th centuries. Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Namoradze, H. (1961). The sense of a single family: On P. Tychyna's connections with Georgia. In *Pavlo Tychyna*. Radianskyi Pysmennyk [in Ukrainian].
- Novychenko, L. (1979). *Poetry and revolution: A book about Pavlo Tychyna*. Dnipro [in Ukrainian].
- Pohribnyi, A. (2011). Sun-clarinet engravings of the age. In *P. Tychyna: Selected works in 2 vols.* (Vol. 1). Mykola Bazhan Ukrainian Encyclopedia [in Ukrainian].
- Shevchuk, V. (2004). *Muse Roxolana. Early Baroque. Ukrainian literature of the 16th–18th centuries*. Volume One. Lybid [in Ukrainian].
- Skovoroda, H. S. (1973). *Complete collection of works* (In 2 vols. Vol. 1). Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Synichenko, O. (1968). Georgian literature in Ukraine in the post-war years (1945–1967). In *Rainbow bridges: Ukrainian-Georgian literary connections*. Dnipro [in Ukrainian].
- Tychyna, P. (1985). Symphony "Skovoroda". In *Collected works* (In 12 vols. Vol. 4. Supplements). Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Tychyna, P. (1973). You live in new poets. In *From past to future: Articles, memoirs, notes*. Dnipro [in Ukrainian].
- Tychyna, P. (1986). Lives in song, in glory, in thoughts. In *Collected works in 12 vols.* (Vol. 8, Book 1). Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Ushkalov, L. (2014). Hryhorii Savych Skovoroda. In *History of Ukrainian literature: Vol. 8. Ancient literature*. Naukova Dumka [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 19.08.25

Прорецензовано / Revised: 21.09.25

Схвалено до друку / Accepted: 27.02.26

Опубліковано / Published: 21.04.26

Carvings." However, certain aspects related to the names of Georgian authors have been overlooked by researchers or have been traditionally explained through the friendship between the peoples.

Upon rereading the symphony "Skovoroda," we sought to understand the questions related to the ideas expressed by D. Guramishvili, which were inspired by the title of one of P. Tychnya's works mentioned in the article. Another task we encountered while reading the poem was to analyze P. Tychnya's decision for D. Guramishvili to read "The Knight..." to Hryhorii Skovoroda. If we accept the imagined interaction between D. Guramishvili and H. Skovoroda, albeit imaginary, based on the time periods in which these authors lived and worked, we must also consider the choice of Rustaveli's "The Knight..." and its relevance to the teachings of the Master. This involves examining the external and internal factors present in "Davitiani." It is also important to explore why D. Guramishvili, while greatly admiring his esteemed predecessor, diverges from the traditional "Knight..." to create what he calls *guramuli*, meaning "a poem written by D. Guramishvili."

When examining the works of Skovoroda and "Davitiani," questions about their structure emerged as particularly significant. Both authors exhibit similarities in the organization of their material, making it difficult to rearrange individual parts. It is also noteworthy that certain sections can stand alone as completely self-sufficient works. This tendency is especially evident in Skovoroda's writing.

Additionally, for the first time, the early lyrical works of P. Tychnya, particularly his funeral poems, have come to the forefront. These poems share many typological similarities with the lyrical poetry of D. Guramishvili.

In his address to Rustaveli, P. Tychnya reiterated that Rustaveli is one of the most significant figures in Georgian literature. He may have learned about Rustaveli from the speeches of M. Gulak, O. Navrotsky, and O. Lototsky. Therefore, when working on the material, it became essential to explore P. Tychnya's interest in Kartvelian studies.

Reading "Skovoroda" and the subsequent work from 1937, "David Guramishvili Reads Grigory Skovoroda's 'The Knight in the Panther's Skin'," indicates that P. Tychnya played a crucial role in fostering Georgian-Ukrainian literary connections. He encouraged translation activities, particularly the work of M. Bazhan, which P. Tychnya praised highly. Additionally, he contributed to literary criticism and other factors that advanced the study of Kartvelology in Ukraine.

Key words : P. Tychnya, "Skovoroda", Guramishvili, "Davitiani", Rustaveli, contact, typological approaches.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.